

Udskriftsdato: 13. december 2025

FOU nr 1982.243 (Gældende)

Tilbagebetaling af folkepension

Ministerium: Folketinget

Tilbagebetaling af folkepension

Henstillet til den sociale ankestyrelse at genoptage behandlingen af en sag, hvor der i henhold til folkepensionslovens § 25 om tilsidesættelse af pensionistens oplysningspligt var stillet krav om tilbagebetaling af tillæg til folkepension, under henvisning til at det (nu) foreliggende grundlag gjorde det betænkeligt ensidigt at placere risikoen for fejludbetalingen hos pensionisten.

(J. nr. 1982-17-050)

Advokat A klagede for B over den sociale ankestyrelses afgørelse om at tiltræde afgørelser fra amtsankenævnet for Vejle amt og det sociale udvalg i Horsens kommune om, at B skulle tilbagebetale 47.405 kr., som han havde fået udbetalt for meget i folkepension (hustrutillæg).

Det fremgik af de foreliggende oplysninger, at B, der var født den 14. november 1900, siden den 14. november 1967 havde modtaget folkepension.

Fra den 4. april 1974, da hans hustru fyldte 62 år, modtog han hustrutillæg til folkepensionen.

Den 23. september 1975 afgik B's hustru ved døden. B gav ikke social- og sundhedsforvaltningen, pensionskontoret, meddelelse om dødsfaldet. B modtog fortsat hustrutillæg til sin folkepension.

Før B's hustru døde, havde hun arvet en ejendom, og denne ejendom solgte ægtefællerne den 1. august 1975 for i alt 190.000 kr. (prioriteret).

I selvangivelsen for indkomståret 1975 anførte B (ved afkrydsning af rubrik VIII), at han var enlig, og at adskillelse var indtrådt i 1975. B anførte videre: »Hustru død«. Selvangivelsens rubrik »Hustruens underskrift« var (naturligvis) ikke udfyldt. Også af side 1 på selvangivelsen fremgik det, at B var enlig, idet »ægtefællens personnr.« ikke var udfyldt.

I skrivelse af 17. februar 1977 meddelte social- og sundhedsforvaltningen i Horsens kommune B, at forvaltningen i forbindelse med beregningen af hans folkepension pr. 1. oktober 1976 (rutinemæssigt) havde indhentet oplysninger fra skattevæsenet om hans indtægter i det senest forløbne indkomstår (1975). De indhentede oplysninger viste, at der var sket væsentlige ændringer i B's økonomiske forhold på grund af salg af ejendommen. Forvaltningen anmodede B om at rette henvendelse til forvaltningen vedrørende en omberegning af hans folkepension.

Forvaltningen havde herefter en samtale med B den 3. marts 1977 om salget af ejendommen og den heraf følgende forøgelse af formueindtægten. I forvaltningens journalark for den 3. marts 1977 er intet anført om B's (afdøde) ægtefælle. Ved beregningen af, hvad B var berettiget til at modtage i pension, var den pågældende sagsbehandler i forvaltningen i besiddelse af B's selvangivelse for indkomståret 1975. I journalarket er anført, at B's formueindtægt på selvangivelsen ved en »adm. fejl ... er opført ... med 16.061 kr.« Skatteforvaltningens angivelse heraf er givet på selvangivelsens side 4 - den samme side, som B havde givet oplysning om, at hans ægtefælle var død i 1975.

Forvaltningen ombereggede herefter B's folkepension. Omberegningen omfattede også hustrutillæg, som B fortsat fik udbetalt. Ifølge forvaltningens omberegning havde B i perioden fra den 1. oktober 1975 til den 30. september 1976 fået udbetalt 6.000 kr. for meget i folkepension, herunder for meget hustrutillæg. Beløbet blev af B tilbagebetalt socialforvaltningen.

Ifølge et notat i socialforvaltningens journal af 10. maj 1979 henvendte B sig den 3. maj 1979 til socialforvaltningen med sit pensionsbrev af 1. maj 1979 for at spørge, »hvorfors han ikke længere får hustrutillæg«. Om henvendelsen havde forvaltningen noteret følgende i journalen:

»...

Ved at undersøge sagen oplyses klienten om, at det er på grund af, at hustruen nu er fyldt 67 år og som følge deraf selv vil oppebære folkepension.

Klienten oplyser, at hustruen har været død i flere år, og at han troede, at hustrutillægget blev udbetalt til ham som kompensation for, at han ikke havde en hustru, der kunne få udbetalt pension. Det blev endvidere oplyst, at han ikke havde givet meddelelse hertil om hustruens dødsfald (død, den 23. september 1975 iflg. folkeregisteret), men at han på selvangivelsen for 1975 havde noteret, at ægtefællen var død. Kopi af denne selvangivelse forefindes på sagen, idet den er rekvireret i forbindelse med en omregningssag i 1977, hvor der er tilbagebetalt for meget udbetalt pensionstillæg og hustrutillæg på grund af arv og salg af ejendom.

Ved en opgørelse af sagen viser det sig, at for meget udbetalt hustrutillæg i perioden 1. januar 1976-30. april 1979 udgør 47.405 kr.

Klienten er oplyst om, at der muligvis vil blive tale om et tilbagebetalingskrav - og har dertil oplyst, at han i givet fald vil antage en advokat.«

Spørgsmålet om tilbagebetaling blev forelagt det sociale udvalg, der på grundlag af de foreliggende oplysninger bestemte, at det for meget udbetalte pensionsbeløb på 47.405 kr. skulle tilbagebetales.

Det sociale udvalg underrettede B om afgørelsen om tilbagebetaling. Udvalget henviste til bestemmelserne i folkepensionslovens §§ 24 og 25 (om henholdsvis oplysningspligt og tilbagebetaling) samt til bestemmelsen i folkepensionslovens § 3 a, stk. 3, hvorefter en pensionist, der modtager hustrutillæg, bevarer retten til dette tillæg i 3 måneder fra udgangen af den måned, hvori hans hustru afgår ved døden.

Advokat A klagede for B til amsankenævnet for Vejle amt over det sociale udvalgs afgørelse. A anførte, at betingelserne for at kræve tilbagebetaling ikke var opfyldt, idet B i fuldstændig god tro havde modtaget »de ydelser, han hele tiden har modtaget«, og idet pensionskontoret »burde på egen hånd have været bekendt med hustruens død«.

A anmodede endvidere det sociale udvalg om at oplyse, hvilken praksis udvalget fulgte med henblik på at få kendskab til, hvorvidt de i folkepensionslovens § 24 omtalte forandringer i pensionisternes personlige forhold indtræder.

I anledning af A's klage til amsankenævnet indhentede nævnet en udtalelse fra det sociale udvalg i Horsens kommune. I udtalelsen til amsankenævnet anførte det sociale udvalg bl.a., at B ved mødet i socialforvaltningen i 1977 om beregningen af hans pension (på grund af indtægterne fra salget af ejendommen) ikke havde oplyst noget om, at hans hustru var død, og at han ved den lejlighed var blevet mindet om sin oplysningspligt af socialforvaltningen. Socialudvalget bemærkede, at socialforvaltningen ved den lejlighed havde haft forelagt B's selvangivelse for 1975, hvor der på sidste side var anført bemærkningen »død hustru«, men at socialforvaltningen/socialudvalget ikke havde været opmærksom på denne oplysning.

Vedrørende spørgsmålet om, hvorvidt B havde været i god tro med hensyn til sin berettigelse til det udbetalte hustrutillæg, anførte det sociale udvalg følgende:

»...

Det sociale udvalg er ikke enig i den opfattelse, at pensionisten kan have været i god tro, idet det bl.a. også fremgår af samtlige pensionsbreve tilsendt klager, at en bestanddel af den udbetalte pension er hustrutillæg, ligesom pensionister i pensionsbrevet, der udsendes mindst 3 gange årligt, indskræpes pligten til at meddele social- og sundhedsforvaltningen om ændring i økonomiske og personlige forhold.

...«

Jeg indhentede fra Horsens kommune et eksemplar af de blanketter (»pensionsbreve«), der anvendes ved udbetaling af folkepension. Blanketten er udformet således, at »Ægteskabs-Hustru-tillæg« anføres i en særskilt rubrik. I øvrigt er der på blanketten anført følgende:

»HUSK! altid at meddele social- og sundhedsforvaltningen om ændring i økonomiske og personlige forhold, flytning til anden adresse (også midlertidig) samt om indlæggelse på hospital.«

I anledning af advokat A's forespørgsel til det sociale udvalg meddelte udvalget A, at udvalget i videst muligt omfang - såvel ved indskærpelse over for pensionisterne som ved kontakt til/information fra andre kommunale forvaltninger - søger at udøve en forebyggende kontrollerende virksomhed. Således indskræpes pensionister deres oplysningspligt i det tre gange årligt tilsendte pensionsbrev, hvori anføres den ovenfor gengivne meddelelse.

Udvalget oplyste endvidere, at mulighed for løbende kontrol var etableret ved forvaltningens aftale med bl.a. folkeregisteret (oplysninger om adresseændringer, vielse, separation og skilsmisse), skattekontoret (fremsendelse af skifteretsattest) og sygesikringskontoret (i de sidste par år fremsendelse af kopi af dødsanmeldelser og anmodning om begravelse m.v.). Udvalget understregede, at pensionisternes oplysningspligt alene er opfyldt, når oplysninger som omtalt i folkepensionslovens § 24 meddeles *direkte* til det sociale udvalg/social- og sundhedsforvaltningen. Udvalget beklagede at måtte konstatere, at det interne kommunikations-/informationssystem, som i det foreliggende tilfælde, kunne svigte. Udvalget arbejdede fortsat med en forbedring af kontrolsystemet. Socialforvaltningen oplyste telefonisk over for en af mine medarbejdere, at det svigt, der i sin tid skete i kontrolsystemet, var, at den løbende meddelelse (håndskrevne sedler), som forvaltningen modtog fra folkeregisteret om bl.a. dødsfald, ikke fremkom i B's hustrus tilfælde. Noget tilsvarende kan ikke ske i dag, hvor underretning sker ved EDB.

Efter at A var gjort bekendt med det sociale udvalgs udtalelse til amtsankenævnet, anførte han i en skrivelse til nævnet, at B over for ham havde tilkendegivet, at han følte sig »såret og knust« over den skjulte beskyldning, der lå i det sociale udvalgs opfattelse (vedrørende spørgsmålet om hans gode tro). Han havde på intet tidspunkt villet modtage noget mod bedre vidende. A fandt da også, at det af forvaltningens notat af 10. maj 1979 fremgik, at B havde befundet sig i en retlig vildfarelse med hensyn til sin berettigelse til at modtage hustrutillæg, og at det helt klart havde formodningen mod sig, at en pensionist i ond tro ville henvende sig til socialforvaltningen »på en så loyal måde som her er sket«. A anførte videre, at socialforvaltningen - ved B's møde i forvaltningen i 1977 - havde haft de bedste muligheder og relevant baggrundsmateriale (herunder selvangivelse for indkomståret 1975) for at kunne udspørge ham, således at fejlen burde have været opdaget og retsvildfarelsen klarlagt, hvorved det nu rejste tilbagebetalingskrav kunne have været reduceret væsentligt. Efter omberegningen af pensionen i 1977 troede B med yderligere føje, at de udbetalte ydelser var korrekte.

Amtsankenævnet meddelte A, at nævnet på et møde havde truffet afgørelse om at tiltræde det sociale udvalgs afgørelse om, at B skulle tilbagebetale (hele) det uretmæssigt modtagne beløb. Nævnet anførte, at B burde have oplyst det sociale udvalg om hustruens død. Meddelelsen herom på selvangivelsen fandt nævnet ikke kunne sidestilles med en oplysning til det sociale udvalg. Nævnet fandt herefter, at betingelserne i folkepensionslovens § 25 for at kræve det for meget udbetalte beløb tilbagebetalt var opfyldt, »idet adgangen til at kræve tilbagebetaling ikke er betinget af, at pensionisten har modtaget ydelserne mod bedre vidende«.

Advokat A klagede til den sociale ankestyrelse over amtsankenævnets afgørelse. A bestred rigtigheden af amtsankenævnets (indskrænkende) fortolkning af folkepensionslovens § 25. A gentog i øvrigt det, han havde anført over for amtsankenævnet om, hvilken betydning forvaltningens sagsbehandling burde tillægges for afgørelse af tilbagebetalingsspørgsmålet. A understregede, at tilbagebetalingssagens opståen efter marts 1977 beroede »på en usædvanlig mangelfuld sagsbehandling«.

Den sociale ankestyrelse meddelte A, at styrelsen på et møde havde truffet afgørelse om at tiltræde amtsankenævnets afgørelse. Ankestyrelsen anførte, at B - efter det oplyste - ikke fandtes at have opfyldt

sin oplysningspligt efter folkepensionslovens § 24. Når det blev taget i betragtning, at B havde fået udbetalt hustrutillæg fra april 1974, altså godt 17 måneder forud for hustruens død, fandt ankestyrelsen ikke ved vurderingen af spørgsmålet om oplysningspligten at kunne lægge vægt på det, A havde anført om, at B havde befundet sig i en retsvildfarelse. Det forhold, at forvaltningen under den tidligere tilbagebetalingssag ikke havde været opmærksom på, at det af B's selvangivelse for indkomståret 1975 kunne ses, at hans hustru var afgået ved døden, fandt ankestyrelsen ikke i sig selv kunne begrunde, at tilbagebetalingskravet blev reduceret.

I sin klage til mig fremhævede A, at B's henvendelse til forvaltningen i maj 1979, som alene angik spørgsmålet om fortsat udbetaling af hustrutillæg, var et meget klart udtryk for, at han havde troet sig berettiget til fortsat at modtage hustrutillægget også efter hans ægtefælles død.

Den sociale ankestyrelse henholdt sig i en skrivelse til mig til sin afgørelse.

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Folkepensionsloven (lovbekendtgørelse nr. 417 af 13. juli 1982 af lov om folkepension) indeholder i § 3 a, stk. 3, følgende bestemmelse:

»En pensionist, der modtager hustrutillæg efter § 11, stk. 2, bevarer retten til dette tillæg i 3 måneder fra udgangen af den måned, hvori hans hustru afgår ved døden.«

(B's) adgang til at modtage hustrutillæg ophørte således den 1. januar 1976. Det beløb i hustrutillæg (47.405 kr.), som han modtog fra den 1. januar 1976 til den 30. april 1979, er således modtaget med urette.

Det er efter folkepensionsloven ikke tilstrækkeligt for at kræve en for meget udbetalt ydelse tilbagebetalt, at det efterfølgende konstateres, at ydelsen er modtaget med urette.

Folkepensionsloven indeholder følgende bestemmelser af betydning for afgørelsen af tilbagebetalings-spørgsmålet:

§ 24:

»Det påhviler en pensionist at give det sociale udvalg underretning om enhver forandring i sine økonomiske og personlige forhold, som kan formodes at medføre nedsættelse eller bortfald af pensionen, ligesom det sociale udvalg selv skal være opmærksom på, om sådan forandring indtræder.«

§ 25:

»Har en pensionist undladt at give oplysninger som krævet i § 24 eller i øvrigt mod bedre vidende urettigt oppebåret pension, skal det beløb, der med urette er oppebåret, tilbagebetales af den pågældende, ...«

Ved min bedømmelse af sagen lægger jeg til grund, at (B) ikke i forbindelse med sin hustrus død i 1975 eller senere gav socialforvaltningen oplysning herom. Først i maj måned 1979 gav han socialforvaltningen denne oplysning.

Det er social- og sundhedsforvaltningens, amtsankenævnets og den sociale ankestyrelses opfattelse, at (B) herved tilsidesatte sin oplysningspligt efter den ovenfor gengivne bestemmelse i folkepensionslovens § 24.

Denne opfattelse giver mig ikke anledning til bemærkninger, idet jeg er enig i, at (B's) angivelse på sin selvangivelse for indkomståret 1975 af, at hans hustru var død, ikke kan erstatte en meddelelse herom til socialforvaltningen.

Den sociale ankestyrelse har til støtte for at fastholde kravet om tilbagebetaling ikke gjort gældende, at (B) modtog hustrutillægget mod bedre vidende. Det er derimod ankestyrelsens opfattelse, at (B) burde have vidst, at han ikke var berettiget til at modtage hustrutillægget efter hustruens død.

Denne opfattelse kan ikke give mig anledning til bemærkninger.

Det forhold, at (B) således i den netop angivne forstand var i »ond tro« med hensyn til, om han kunne modtage hustrutillægget, kan imidlertid efter min opfattelse ikke antages i sig selv at indebære, at der (fuldtud) kan/bør stilles krav om tilbagebetaling. Berettigelsen heraf må bl.a. bero på en vurdering af, i hvilket omfang (B) eller det offentlige er nærmest til at bære risikoen for den opståede fejl.

Jeg forstår den sociale ankestyrelsens afgørelse i skrivelsen af 29. oktober 1981 således, at det er en sådan risikovurdering, styrelsen har foretaget ved bedømmelsen af, hvilken betydning det kan tillægges, at socialforvaltningen ved behandlingen af tilbagebetalingssagen i marts 1977 ikke var opmærksom på, at oplysningen om (B's) hustrus død fremgik af hans selvangivelse for indkomståret 1975. Ankestyrelsen har ikke fundet, at dette forhold i sig selv kan begrunde, at tilbagebetalingskravet kan reduceres.

Den sociale ankestyrelse ses imidlertid ikke ved den nævnte vurdering (tillige) at have inddraget det forhold, at den opståede urigtige udbetaling af hustrutillæg slet ikke ville have været sket, hvis der ikke var sket en fejl i kommunens kontrolsystem. Som omtalt ovenfor havde kommunen - også i 1975 - et kontrolsystem, hvorefter meddelelser til folkeregisteret om bl.a. dødsfald blev videregivet til socialforvaltningen. Kommunen har som nævnt beklaget, at kontrolsystemet svigtede i den foreliggende sag. I den forbindelse bemærker jeg, at socialforvaltningen - uanset pensionisternes oplysningspligt - naturligvis ved tilrettelæggelsen af den almindelige administration bør tilstræbe at mindske risikoen for, at der sker fejludbetalinger, der senere kan føre til krav om tilbagebetaling, jfr. herved også sidste led i bestemmelsen i folkepensionslovens § 24.

Jeg henleder i øvrigt opmærksomheden på bestemmelsen i folkepensionslovens § 17, hvorefter det påhviler det sociale udvalg at udsende meddelelse om ret til folkepension i rimelig tid, inden den berettigede fylder 67 år. Denne bestemmelse ses ikke at være iagttaget, idet (B's) hustrus dødsfald i givet fald måtte formodes at have været kommet til forvaltningens kendskab, tidligere end det skete.

Efter min gennemgang af sagen må jeg nære betænkelighed ved at tilslutte mig, at der herefter i det foreliggende tilfælde har været tilstrækkeligt grundlag for ensidigt at placere risikoen for det passerende hos (B), og jeg har derfor fundet at måtte henstille til den sociale ankestyrelse at undergive sagen en fornyet overvejelse på det nu foreliggende grundlag.«

Supplerende oplysninger om sagen

I skrivelse af 11. november 1983 meddelte den sociale ankestyrelse mig, at sagen om B's pligt til at tilbagebetale 47.405 kr. var blevet genoptaget, og at ankestyrelsen i et principielt møde den 12. oktober 1983, jfr. § 6, stk. 1, 2. pkt., i loven om den sociale ankestyrelse, havde truffet følgende afgørelse:

»Ifølge folkepensionslovens § 24 påhviler det en pensionist at give det sociale udvalg underretning om enhver forandring i sine økonomiske og personlige forhold, som kan formodes at medføre nedsættelse eller bortfald af pensionen, ligesom det sociale udvalg selv skal være opmærksom på, om sådan forandring indtræder.

I folkepensionslovens § 25 hedder det: »Har en pensionist undladt at give oplysninger som krævet i § 24 eller i øvrigt mod bedre vidende uberettiget oppebåret pension, skal det beløb, der med urette er oppebåret, tilbagebetales af den pågældende ...«

Ankestyrelsen har ved den fornyede behandling af sagen fortsat lagt til grund, at hustrutillægget er udbetalt med urette. Ankestyrelsen har imidlertid også - på baggrund af (B's) henvendelse til forvaltningen i maj 1979 om det da bortfaldne hustrutillæg - fundet, at han ikke har modtaget tillægget mod bedre vidende.

Ankestyrelsen har endvidere fundet, at socialforvaltningen burde være blevet opmærksom på, at hustruen var afdød ved døden, ved gennemgangen af indtægtsforholdene for (B) og hans hustru. Ankestyrelsen henviser herved til, at hustrutillægget indtægtsreguleres for indtægt både hos pensionisten og hos hustruen, samt til, at 1975-selvangivelsen indeholdt oplysning om hustruens død. Socialforvaltningens gennemgang af indtægtsforholdene skete ved det omtalte møde i forvaltningen i marts 1977.

Ankestyrelsen finder herefter, at (B's) tilsidesættelse af sin oplysningspligt har medført den urigtige udbetaling af hustrutillæg fra 1. januar 1976 til og med udgangen af marts 1977, og at han skal tilbagebetale hustrutillægget for denne periode, men at han ikke skal tilbagebetale tillægget for tiden fra 1. april 1977-30. april 1979.

Det sociale udvalg i Horsens kommune anmodes om at foretage en ny opgørelse af tilbagebetalingskravet på dette grundlag.

Ankestyrelsen ændrer således sin afgørelse af 29. oktober 1981.«

Jeg meddelte herefter ankestyrelsen, at jeg havde taget det oplyste til efterretning.